

*antis litigavi vel contendis, ut dubitandum non videat, quin aberberit Munsterus, dum verba illa veritatis: *Aliis enim onerosos nos partem redemus proper hudem ilam.* Et sicut textus noster litigium quoddam, datis et acceperis ultra citrobre responsi, indicat; itemque D. Augustinus de Verbis Domini serm. 48, secundum Mattheum cap. 45, cum accusatio-
nem defensionem inter eos iussisse alii. Eius verba postea citabimur. Gracca tamen illa vox retineri potest, ut ab effectu idem ipsum litigium significaret. Rerum enim eorum qui cixum sunt homines paulo vel graviores, vel mitiores ac modestiores: erubescunt quidem, sed ex rubore, quem verecundie colorem aiebat quidam. Duo vero hic queruntur: pristis est: *num easet ipsa Tobias uxoris hudem furata?* Videatur ita opinari D. Augustinus loco iam indicato, eam aut, ipsam de furto montani, defendisse factum sum, et pauli post: *Quam caca, inquit, erat que furtam defendebat?* Sed nam ab hoc eam scelere absolvit clare, in textu Greco, Tobias, Domini, ait, quibus nimis laboravat, reddiderunt ei mercedem, ἀπόδοσις τοι εποιεῖ, id est, ultra mercedem donantes et hodonum. Explicat enim quid ipsa verò quidam dixisset; sed ipse aitiam dicentidem non ailius habuit; num veleret sensus atque, διαρρέωται τοι το μόνον. Eadem-
cum in Hebreo absolute est, non enim ipsa tantummodo dicit: *Datus est mihi hebas supra mercedem meam;* sed ipse etiam Tobias, cum librum istum scriberet, perfectiusque veritatem totam indagasset: *Factum est, ait, quidam die, et deuterum ipsi hadum unum in mercede ipsius,* id est, cum mercede, vel ultra mercedem. Male siquidem, in utriusque verbis, vertit semper Munsters, *pro mercede.* Sunit enim diverse propositiones Hebreica besicarab et halsicari, et licet alibi possent, pro aut proper significare, non tamen hoc loquitur, ut apertus spiritus Graecus, et ipsa facti circunstantia. Si enim pro mercede datum hadum dixisset, cause quid fuissest, eis et Tobias non crederet? Labora se nōrat, mercede dignam sciebat, pecuniam nullam videbat, mercedem si quam aliam accepisset, oculare ipsi poterat. Quod mirum ergo vel incredibile fuissest, in mercede hadum datum? At gratias donatum, et in mercem auctarium, quodamque veluti corollarium; id verò apud exteros novum, et in institutum videbatur. Atque hanc donationem innuit etiam verba *dandi*, quibus tam *Grecus quam Hebreus* utinam, quibus in Latino respondet *accipere*. *Factum est, ut hadum capraram accipies, scilicet do-* *num, denuis donum.* Ideoque in suo Tobias Perionius: Cum *textino*, inquit, *opere, quotidiā ea que ad uitium communem pertinebant, pareret, attingendo hadum, præter mercedem, et acceptum, intulit.* Sed, quæcunq; secundo pœnitentia Tobias, de uxore suscipiendo, ipsi neganti non credebat, et cum ead altercando, ut dictum est? — Respondeo, non percipieas: potui enim miserere suspiciari, primò, quia donum vir umquam alterumque tercium esse sciebat, unde hædus enim non poterat; neque tantum lucratum uxorem, ut cum necessarie aliis hadum emere posset; existimat denique, malesadassum esse famem, et. mod. aut*

VERS. 20. — HEDUM ACCIPiens (1) Anna, dono scilicet et gratuitō, supra debitam mercedem, ut habent Hebreæ et Græca. Cūque Anna id affirmant non tam citio crederet maritus, illa irata virum sanctum objurgavit. In Greco additur, Achitacharum nepotum Tobia nutritivis patrum suum, usque dum abiret Tobias, utique perieuli vitandi causā, in Ematalia. Causam abitis vide in fine c. ult. (2).
Ecclesiasticus cap. 27, propter inopiam, mulieres deliquisse. Sciebat ipsam interdum paupertatis et misericordie impatiens ratione, ita ut parvus quodunque graviter ac moderatè loqueretur et ageret. Erat ipse paterfamilias, cui nequit domi mal accidere, curæ esse debebat. Era cæsus, ut minus oculis, quid fieret persiceret. (Soror.)
(1) Notat Greucus, hedum hunc additionem fuisse mercedi operis consuetudo: Heret vel pro mercede datum sentire videtur. Pariter docet S. Ambrosius: Usor hedum pro mercede accepterat; sed paulò inferior mercede incrementum fuisse affirmat. (Calmet.)
(2) VERS. 22. — AD HÆC UXOR EIUS ITA RESpondit: MANIFESTE VANA FACTA EST SPES TUÆ ET ELEMOSYNE TUE NODO APPARUERUNT ESSE VANAE, cùm per te et te, totamque familiam in tantam egestatem, cæcitatem et angustiam adduxeris. Disce hic à Tobia pro beneficiis maledicti, in quo maleficia eliam ab intimis amicis recipere, et constanter ferre. Hoc enim primum patientia, hæc ejus ciron, et ipsa novam passionem provocat, in eaque non majorique patientiæ coronetur. Audi S. Augustini, sermon 18. in Matth.: «Quanta putata infelicitas hominum, qui lucem istam componeant non vident! Excessatus est aliquis continet diratum: Iuratum Deum habuit; at quod nulli commisit. Hoc uxori Tobiae dicebat viro. Clamabat ille propter horum, ne de furto esset; nobilis sonum furiū audire in domo sua. Ille defendens factum suum, opus proprio periechut maritum; et cùm ille diceret. Redite, si de furto est, illa respondet. Debat resultans: Ubis sunt iustia tua? Quæcæ erat, quæ furtum defendebat? et quæcumque videbat, qui furum reddi imperabat. illa erat foris in luce solis, illæ erat intus, ducit justitiae. Quis eorum erat in luce meior? » Et S. Cypr. 1. de Mortalitate: «Tobias post opera magnifica, post misericordia sua multa et gloria præciosa, cæcitas et luminum passus, timens et benedicens in adversis Deum, per ipsam corporis suam deum, credit ad laudem, quem et ipsum usus depravare tentavit, dicens: Ubis sunt justitiae? ecce quæ patet. At illa circa timore Deistabilis et firmissim, et ad omnem toleriam passionis fide religiosum armatus, tentationis invalidus in dolore non cessit, sed magis Deum patientiæ majore promeruit, quem possumodum Raphael angelus collaudat. »
Simili modo S. Saturnus procurator domini Huneric regis Ariani, cùm ab eo maximis minis, indequæ ab uxore propriæ multis laetus sollicitaret ad Arianismum, intrepido cum S. Job respondit: «Tanguntu ea ex insonitibus mulieribus latentes. Farnida

50

COMMENTARIUM. CAPIT. I.

rem, mulier, si sola esset hujus vita amara
dulcedo; artificio conjux diabolii ministeriis
Si diligeres maritum, nunquam ad secum
dama mortem attraheres proprium virum
Distrahant filios, separant uxorem, auferant
substansiam, me Domini, ego securus de
promissis, verba temere: Si quis non dimis-
crit uxori, filios, agros aut domum, mea
et non poterit esse discipulis, Quid ultra? dis-
cende muliere cum illis refutata, conforta-
tur Saturus, ad coronam discutitur, expo-
tit, poemis conteritur, mendicus dimitur.
Haec Victor Uicensis lib. 4 Persecutionis Wan-
dalice, sub finem.

Job et Tobias in multis fidei persimiles primo in profusa eleemosynis, et cuiuslibet misericordia officiis, qualia de se depradicata Job 31, et Tobias hic c. 1. Secundo, in constanti rerum adversarium, praesertim paupertatis, ecclesiastis et morborum tolerantiam immo gratiarum actione. Sunt enim Deinde magna beneficia, utpote magne virtutis, magnique praeiusti materia. Diceras ergo Job patiens: *Dominus dedit, Dominus absolvit; si nomen Domini benedictum, idem dicat Tobias Tertio, Tobias haec omnia suscepit ob spem futura vite beatae.* v. 18; sic et Job c. 19. v. 25: *Scio, at, quod Redemptor natus erit et in novissimo die ex terra surrexerit sum. Et eis et in circundabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum, etc.; reposta est his specie mea in simu mea. Quari, Job irrusit fuit alii uxoris et amicis, sed Tobiae operas ablatas; vi- sumque restituit; sic et Job, cap. ultimo omnia restituit donicula. (Gora, à Lan.)*

omnia reddit duplex. (Corn. a Lap.)
Notetur buna bene agentibus convicia interdum, etiam ab infinitis, ferenda quademmodum, ad Tobie exemplum, S. Annon evenissi, memor lib. 3 Historie Iesu auctor. Illustrissimum verò, et Tobie, Jobo, quod consummum est, quod ab hereticis, praecatholica fide, olifn pertulisse sanctum Saturnum narrat sub libri primi de Persecutione Wandalicæ extremum, Victor Uticensis. Cum enim esset Ariani regis domus procurator, et ut catholicam fidem deserire, invilucrare hominum constantissime recusavit. *Promotumque est*, nubes (libet enim iam rem totam ipsius Vic-

CAPITULUM II

1. Tune Tobias ingemuit, et copit orare cum lacrymis,
 2. Dicens: Justus es, Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et omnes vie tuae misericordia et veritas et iudicium.
 3. Et nunc, Domine, memor esto mei et ne vindictam sumas de peccatis meis neque reminiscaris delicta mea vel parentum meorum.
 4. Quoniam non obedivimus praeceptis tuis, ide traditi sumus in direptionem captivitatem et mortem, et in fabulam eum in improperium omnibus nationibus in quibus dispergisti nos

toris verbis recensere), et divitias multas
si faceret; preparantur suppliea dira,
nollet. Hæ optime propositi, ut si regale
bus iussis non obediret, primo facta discu-
sione, et ante amissam domo vel substantia-
l distractis omnibus mancipiis ac filiis, uxori
eius, inpro praesente, canulario in conji-
gium traducere. Quod illi plenus Deo, magis
gutu velociter proveniens, impio provocari
cabat. Ob quam causam uxori ejus inducitur
visa est, ab his qui exequuntur, nescientem
marito, petuisse. Accedit ad maritum alii
Eva, consilio magistrata serpentis. Sed illi
Adam non fuit, qui illecebrose reuicta
boris poma contingeret, quia non indigenaverat
sed saturatus ab ubertate domus dei, et to-
rente deliciarum eis potatus. Advenit oratu-
lier ad locum, ubi maritus singularis orationis
concessione vestibus, crineque solito, secum
comitantibus filiis, unanime inbutulans
que tunc lactabatur, manibus gestans, quae
necessitate profracta ad pedes mariti. Estant
ipsa suis genitis complectentur ullis, sibilans
vociferacione draconis: Misericordia mea, du-
cissime, simili et tui; misericordia communis
bus liberis, quois conspicis ipso. Non su-
ejacent conditionisvill, quois claros prospar-
reddidisti generis nostri. Non subiungi
indigno et turpi conjugio, vivente marito
qui mitem semper inter coavas plaudebat
de Satro meo. Cognoscit Deus quia invitau-
facturus es hoc, que forte volentarie orari
quantu fecerunt. Cuil illi, Job sancto voci
respondit: Tangam uita ex insipientibus mu-
tieribus loqueris? Formidare, mulier,
sola esset hujus vita amara dulcedo; arti-
cio conjux diaboli ministrari. Si diligenter
maritum, nunquam ad secundum mortem
attraheres proprium virum. Distractis filiis
separant uxorem, auferant substantiam
mei Domini, ego, securus de promissi
verbis tenebo: Si quis non dimisit uxorem
filios, agros, aut dominum, mens non poter-
esse discipulus. Quid ultra? discidentem mu-
torem cum filiis refutata, confortator Sat-
rus, ad coronam discutitur, expoliatur
ponens conteritur, mendicus dimittitur
(Serarius.)

CHAPITRE II

1. Alors Tobie gémit et commença de pleurer et de faire des larmes,
 2. Disant : Seigneur, vous êtes juste , tous vos jugements sont pleins d'équité , toutes vos voies ne sont que miséricorde , vérité et justice , puisque vous ne nous châtiez qu'afin de nous purifier de nos péchés .
 3. Et maintenant , Seigneur , souvenez-vous de moi , ne prenez point vengeance de mes péchés ; et ne nous rappelez point mes offenses ni celles de mes pères .
 4. Comme nous n'avions point obéi à vos préceptes , nous avons été abandonnés au plaisir , à la captivité et à la mort , et nous sommes devenus la fable et le sujet de toutes les mœurs .

5. Et nunc, Domine, magna iudicia tua, quia non egimus secundum præcepta tua, et non ambulavimus sinceriter coram te.

6. Et nunc, Domine, secundum voluntatem tuam fac mecum, et præcipe in pace recipi spiritum meum : expedit enim mihi mori magis quam vivere.

7. Eadem itaque die contigit, ut Sara filia Ragueli in Rages civitate Medorum, et ipsa audiret impropterum ab una ex ancillis patris sui :

8. Quoniam tradita fuerat septem viris, et daemonum nomine Asmodæus occiderat eos, mox ut ingressi fuissent ad eam.

9. Ergo cum pro culpa sua inciperet puerillam, respondit ei dicens : Amplius exte non videamus filium aut filiam super terram, interfactrix virorum tuorum.

10. Numquid et occidere me vis, siue jam occidisti septem viros ? Ad hanc vocem perrexit in superiori cubiculo dominus sue : et tribus diebus et tribus noctibus non manducavit neque bibit :

11. Sed in oratione persistens, cum lacrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperi liberaret eam.

12. Factum est autem die tertiali, dum completerat orationem benedicens Dominum,

13. Dicit : Benedictum est nomen tuum, Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fuers, misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimisisti his qui invocant te.

14. Ad te, Domine, faciem meam converto : ad te oculos meos dirigo.

15. Peto, Domine, ut de vinculo improperi huic absolvas me, aut certè desuper terram eripias me.

16. Tu scis, Domine, quia nunquam concupivi virum, et mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.

17. Nunquam cum iudentibus misceui me, neque cum hi qui in levitate ambulant, particeps me prebiui.

18. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere.

19. Et, aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me non fuerunt digni, quia forsitan viro ali conservasti me.

tions parmi lesquelles vous nous avez dispersés.

3. Et maintenant, Seigneur, vos jugements sont grands parce que nous ne nous sommes point conduits selon vos préceptes, et que nous n'avons point marché sincèrement en votre présence.

4. Et maintenant, Seigneur, traitez-moi selon votre volonté, et commandez que mon âme soit reçue en paix, parce qu'il m'est plus avantageux de mourir que de vivre.

5. En ce même jour, il arriva que Sara, fille de Raguel, en Rages, ville des Mèdes, reçut pareillement des reproches de l'une des servantes de son père,

6. Parce qu'elle avait été mariée à sept hommes successivement ; et un démon nommé Asmodée, les avait aussiitôt qu'ils étaient entrés dans sa chambre.

7. Comme donc elle reprenait cette servante pour quelque faute qu'elle avait faite, celle-ci lui répondit : Puissions-nous ne voir jamais de vous ni fils, ni fille sur la terre, meurtrière de vos maris.

8. Est-ce que vous voulez me tuer aussi, comme vous avez déjà tué sept maris ? A cette parole, Sara monta dans une chambre haute de la maison, et elle demeura trois jours et trois nuits sans boire ni manger.

9. Et persévérant dans la prière, elle demandait à Dieu avec larmes qu'il la délivrât de cet opprobre.

10. Le troisième jour, achevant sa prière, et bénissant le Seigneur, elle dit :

11. Que votre nom soit bénit, ô Dieu de nos pères, qui faites miséricorde après vous être mis en colère, et qui dans le temps de l'affliction pardonnez les péchés à ceux qui vous invoquent.

12. Seigneur, je tourne vers vous mon visage, et j'arrête mes yeux sur vous.

13. Je vous demande, Seigneur, que vous me délivriez de ce reproche, ou qu'au moins vous me retirez de dessus la terre.

14. Vous savez, Seigneur, que je n'ai jamais convoité d'homme, et que je suis conservée pure de tout mauvais désir.

15. Je ne me suis jamais mêlée avec ceux qui aiment à folâtrer, et je n'ai jamais eu au commencement société avec les personnes qui se conduisent avec légèreté.

16. Que si j'ai consenti à recevoir un mari, je l'ai fait dans votre crainte, et non pour suivre ma passion.

17. Et, ou j'ai été indigne de ceux que l'on

20. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

21. Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur : si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, et si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licet.

22. Non enim delectaris in perditionibus nostris : quia post tempestatem, tranquillum facis : et post lacrymationem et fluctum, exultacionem infundis.

23. Sit nomen tuum, Deus Israel, benedictum in secula.

24. In illo tempore exaudita sunt preces amborum in conspectu gloriae summi Dei :

25. Et missus est angelus Domini sanctus Raphael, ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitatae.

26. TRANSLATIO EX GRÆCO.

1. Et tristatus ploravi : et deprecatus sum cum dolore, dicens : — 2. Justus es, Domine : et omnia opera tua, et omnes viae tuae, misericordia et veritas, et iudicium verum, et justum tu judicas in seculum. — 3. Memento mei, et respice super me. Ne de me vindictam sumas propter peccata mea, et ignorantes meas, et patrum meorum, quae peccaverunt in conspectu tuo. — 4. Non enim obediuerunt mandatis tuis : et dedisti nos in direptionem, et captivitatem et mortem, et parabolam impropter omnibus gentibus in quibus dispersi sumus. — 5. Et nunc multa sunt iudicia tua, et vera ex me ad faciem pro peccatis meis, et patrum meorum : quoniam non fecimus mandata tua : non enim ambulavimus in veritate coram te. — 6. Et nunc secundum id quod placet coram te, fac mecum : præcipe recipere spiritum meum ut dissolvar, et iam terra : quoniam expedit mihi mori, quam vivere : quoniam improperia falsa audiui ; et tristitia multa est in me. Præcipe absolvi me de necessitate iam in eternum locum : ne avertas faciem tuam a me. — 7. In eadem die contigit filia Raguel Sarra in Echatanis Mediae et ipsam impropari ad ancillam patris sui : — 8. Quoniam data fuerat viris septem : et Asmodæus malum demonium interiecerat eos, antequam illi fuissent cum ea, et ut uxoris. — 9. Et dixerunt ad eam : Non intelligis suffocans tu viros ? Ecce septem habuisti ; et unius eorum non es nominata. — 10. Quid nos flagellari si mortui sunt : vade cum eis : — 11. Non videamus tuum filium vel filiam in seculum. — 12. Hac audiens tristata est valde, ut suffocaretur, et dixit : Una quidem sum patri meo : si fecero hoc; opprobrium ei erit, et senectutem ejus deducam cum dolore ad infernum. — 13. Et oravit ad fenestram, — et dixit : Benedictus es, Domine Deus meus, et benedictum nomen tuum sanctum, et honoratum in secula. Benedicte omnia opera tua in seculum. — 14. Et nunc, Domine, oculos meos, et faciem meam in te dedi : — 15. Dixi ut absolvias me de terra, et non facias me audire ultrà impropterum. — 16. Tu cognoscis, Domine, quia munda sum ab omni peccato viri, — 17. Neque pollui nomen meum, neque nomen patris mei in terra captivitatis meæ. Unigenitus sum patri meo : non adest ei puer, qui hereditabit eum, neque frater propinquus, neque existens ei filius, ut conservem me ei uxorem : iam perierunt mihi septem. Ut quid mihi vivere ? Et si non videatur tibi interficiere me, præcipe respicere in me, et non ultrà miserabilem me facere, et audire impropterum : — 18. Et exaudita est deprecatione utrorumque coram gloria magi Raphael : — 19. Et missus est ad sanandum, ipsius Tobit desquamare albugines, et Saram filiam Raguel dare Tobias filio Tobit uxorem, et ligare Asmodæus molam demonium, quoniam ad

ma's donnés, ou peut-être n'étaient-ils pas dignes de moi, parce qu'il se peut que vous m'ayez réservée pour un autre époux ;

20. Car vos conseils ne sont pas à la portée de l'homme.

21. Mais quiconque vous honore se tient assuré que si sa vie est éprouvée, elle sera couronnée ; si vous l'affligez, il sera délivré ; et si vous le châtiez, il pourra obtenir miséricorde ;

22. Car vous ne prenez point plaisir à notre perte ; mais, après la tempête, vous rendez le calme ; et après les larmes et les soupirs, nous nous comblerez de joie.

23. O Dieu d'Israël, que votre nom soit bénit dans tous les siècles.

24. Les prières de Tobie et de Sara furent exaucées en ce même temps devant la gloire du Dieu souverain.

25. Et Raphaël le saint ange du Seigneur, fut envoyé pour guérir ces deux personnes, dont les prières avaient été en même temps offertes au Seigneur.

Tobiam pertinet heroditare eam. In eodem tempore revertens Tobit introivit in domum suam, et Sarra filia Rague descendit de superiore cubiculo suo.

COMMENTARIUM.

VERS. (1) 2. — OMNES VLE TUE (2). Duplex

(1) VERS. 1. — TUNC TOBIAS INGENUIT. Visus captus Tobias, graviisque inopinat pressus, quam fermè per quadriennium tuberat, convicis necessariorium uxorisque sua vexatus, in more re vita hujus miserrima ad Deum versus rogat, ut optat tandem aliquando extum malis suis et vita imponat. Nihil in hac oratione turbidum, impatens nihil, nullum inmoratur, vel nimis sollicitudo, ut tandem majorisrum finem impetrat. Fatale, animo se agitari agnoscitique justam. Numinis ultio, ex Graeco, in mea hujus capituli, discimus, Tobiam in locum aliquem removit et extra domum oratum cessasse. (Calmet.)

ET CEPIT ORARE CUM LACRIMIS. Græca cum genito et lacrymis. Hebr. cum suscepto dolore magno, et quidam etiam corporis agitidine. Dolor enim animi erat dolorum corporis, et segniter mentis agitidine parit carnis. Passio enim et affectio animi per sympathiam in corpore sese diffundit. Vide hic quām verum sit illud Eccles. c. 7, v. 8 : *Calmatum conturbat sapientem.* En tibi exercitas non turbavit Tobiam, sed conturbavit eam calamus uxoris. Cœcitatim enim sciobat sibi immensus a Deo ex ratione justa; at calumniam sentiebat sibi ab uxore heri non ex ratione, sed ex passione iniusta, quia idcirco grave erat peccatum, quod proinde ipsum validè affligebat. Magis enim offensa Dei creatoris sui, quam injuria propria cum erat.

Cepit orare cum lacrymis, ex intimo cordis sensu, devotione et compunctione, id est quasi vim intuitu Deo, ut eum exaudiret et consolaretur. Audi S. August. serm. 226 de Tempore, qui est de Tobia : « Oratio justi, clavis est eccl. Ascendit precatio et descendit Dei misericordia. Licit alia sit terra, alium colum, aut tamen domini honilis lingua, et mandam habeat conscientiam. Cum sensibus loquitur, si sit solus noster genitus, Sufficiat auribus hinc oculorum, fleuis cuius audit, quām voces. » Audi et S. Bernard. de modo hinc vivendi ser. 10. : Anna mater Samueles per compunctionem et lacrymas mercitur habere filium, insper obtinuit apud Deum prophetice donum. David per compunctionem et lacrymas obtinuit veniam perpetrati homicidiū atque adulterii. Sic enim audiuit per prophetam : Non morieris, quia Dominus transstulit peccatum tuum. Pater Tobias per compunctionem et lacrymas, meruit accepere curationem cœcatis et consolationem paupertatis. Sic enim dixit ei Raphael angelus : *Gaudium tibi semper sit, et adiutor!* Forti animo esto, in proximo est, ut à Deo careris. Etiam Maria Magdalena per compunctionem et lacrymas meruit a Domino caudire : *Remittunt ibi peccata tua.* » (Corn. à Lap.)

(2) Vies sunt Dei ordinationes, consilia, decreta, gubernationes, actiones, opera. Hisce enim quasi via utitur, et ad creaturas, homines regendos descendit; q. d. : Omnes Dei opera sunt misericordia, vera et justa; mis-

est via Domini. Una quam ipsa ambulat; et sunt actions ipsius seu opera, quibus ad prasitutum sibi finem, sui videlicet nominis gloriam, adeoque ad seipsum tendit. Altera, quā nos ad ipsum ambulamus, et sunt ipsius manda, monita, consilia, quorum observatione ad ultimum finem nostrum, seu ad æternam felicitatem deducimur. Ambae sunt misericordia, veritas et iudicium (phrasis Hebreæ ponuntur abstracta pro concreto)

ricordia, quia mille nostris miseriis, mille miserationibus succurrit. Rursum quia cuncta nostra puniunt, punit citra condignum, et justitiam misericordia temperat. Item punit levibus peccatis in hac vita, ut per eas metentes, et metuentes atrocissimam genitatem supplicia, declinando a peccatis cœveniant. Quis punit unum, vel paucos, ut ceteri omnes eorum exemplo sapiant. Eadem sunt vera, quia sapientia et veritatis prima conforma, et quia verissimum quod promisisti, quodcum innotuit, est, præstat. Est enim ipse in dictis faciebus verissimus et constantissimus. Eadem sunt iudicium, quia manant ab æternâ lege, que est in mente Dei, et à primâ iustitia, iudicioque divino, idcirco justissimo.

Trop. Deus uult ut in his tribus ipsum imitemur. Cupit ergo in omnibus actionibus nostris misericordiam quamdam inesse, ut vel aliis subveniamus, vel certè nobis ipsi : *veritatem, ut convenienter natura ac ratione convenienter etiam fini nostro, et si quid illi dixerimus, dictis ipsius convenienter agamus; iudicium, ut cuilibet, quod suum est, Deo, proximo, nobis ipsi tribuumus, prudenterque vivamus.* Ita Serarius. (Corn. à Lap.)

Simili sunt illa Psalm. 24. : *Universa via Domini misericordia et veritas, Psalm. 18: Prope es tu Domine, et omnes viae tuae veritas.*

Rursumque : *Justus es, Domine, et rectum judicium tuum, seu, ut 70 verterunt, et recta justicia tua.*

Quod eu. moneo, ut videamus unde

S. Ephrem tom. 2. Parænesi 39, verba illa citat, cùm sit : *Tunc nos valde ingemiscimur, fletu exclamabimus amaro, dicentes :*

Justus es, Domine, et iudicia tua recta.

Non enim quemadmodum qui magno cum irubet, Patrem illum interpretans est, existimat.

Hunc Tobit locum afferat sanctus Ephrem : *sed Davidis verba, licet ambobus eadem sententia sit. Quam etiam de causa, recte hic S. Hilari in Iside Psalmi 118, aperciri monitorum haec potest : Indelessa et perseverante fide necessarium est, ut immobili in nobis et inconcusa confessio sit, ne vel aliquā temporum iniuria, aut persecutionis dolore commoti, devotionis studium relaxemus, sed quando morbi vexabunt, passiones et crucias corporum deservient, et dannis defatigabunt, luctus et orbitates affigent, semper utemur hac, quā nunc Propheta usus est vox, dicens : Justus es, Domine, et rectum iudicium tuum.* » (Serarius.)

id est, sunt misericordies, vera et justa (1).

VERS. 7. — SARA IN RAGES CIVITATE MEDO-VENETIÆ.

(1) VERS. 3. — NEQUE REMINISCARIS DELICIA

MEA, VEL PARENTUM MEORVM. Aequitatem et pro-

videntiam Numinis ne reprehenderent Hebrei,

sceleris parentum in filiis puniri arbitrabantur.

Sententiam haec non enim confirmat Scriptura. Docet Moses, Deum persequi peccata parentum in filiis ad tertium usque et quartam generationem. Cum Noe patri suo Cham insultasset, Noe ipse malefactionem impetravit est Chanaano, filio Cham. David peccaverat, ejusque crimen Deus uult est in filio, quem ille ex Bethsabe generat. Idem censeri populum suum prepotest consilio iusti, ejusque rei pena in populum rediit. Salomon fidei sui in Deum defuit, et Robanus ejus filius portione regni multulatus fuit. Nec a vulgaris opinione recessisse Apostoli in novo Testamento videntur; scilicet tantum enim ad Jesu de cœlo nato, utrum in eum morbum criminum suorum, an parentum causa incurrisse. Eadem preces justorum veteris Testimoniū adoptat Ecclesia : *Ne reminiscaris delicia nostra, vel parentum nostrorum.* Publica interdum calamitatis vindicta sunt potius crimina vel principia, vel parentum vitâ familiârum, quam patrum reputaverti, illos, qui talia patiuntur, nihil criminius suis promulgaruntur. Nihil Deus prestat iniquum; et quantumvis innocens homo, plurima semper justitia Numinis debet, cilenquem Numini us inest illum pro criminibus presentibus, vel præteritis occulitis puniendi. Ceterum si res ipsa perpendatur, malum habeat temporis et fugaciam, mala sunt tantummodo illis, qui ea vertere in usum æternæ beatitudinis nolunt. Cùm Christus declaraverit, beatos esse pauperes, animo mites, eosque qui mala pro justitia patiuntur, de his rebus iudicium alterum ferendum est, atque in censum bonorum illas referamus opertor, quippe quibus plurimum ad sanctimoniam vitæ juvamur. Animadversantes Enochinnocentiam, sive opprimit, atque optimè insuper scientes, Deum nihil iniungere, falso opinari sunt, alterius vita crimina hic à nobis expirat. (Calmet.)

VERS. 6. — PRECIPICE IN PACE RECIPIT SPIRITUM MEUM. Græca addunt, quia auditi exprobatorum immortali, unde patet, quia graviter prolixa uxoris et aliorum pupugerit animum Tobiae, ut optaverit mori. Ait enim : *Expedite enim mihi magis quam vivere.* Vita enim in assiduo magnaque moreno non est vita, sed mors, immo peior morte; quare recta ratio dictat, tunc satius esse mori, quam vivere, si nimis ita placeat Deo. Sic Job c. 7, 15 : *Suspendit, sibi, elevat anima mea, ei mortem ossa mea.* Et Elias 3 Reg. 19, 4, persecutions sustinens a Jezebel, petiit anima sue, ut moreretur, et ait : *Suffici mihi, Domine, tolli animam meam.* Et S. Paul. 2 Cor. 1, 8 : *Supradum, alt, gratias sumas, supra virtutem, ut te uaderet nos etiam vivere.* Fortior tamen et generosior animi est mortem non optare, sed adversa quælibet invicto animo tolerare et superare. Unde S. Aug. à Wandalis Hippone obessus : *Noxerit, inquit, me hoc tempore nostræ calamitatis, id Deum rogare, ut*

(1) Hebreæ et Græca habent, in Ecbatanis, Quia Rages, ut infra dicitur c. 5, v. 8, posita erat in monte Ecbatanis, seu regionis quæ vocabatur Ecbatanis, ubi erat regia sedes

aut hanc civitatem ab hostibus circumdataam liberare dignetur, aut, si aliud ei videtur, eos servos ad preferendam suam voluntatem fortis faciat, aut certe, ut me de hoc seculo ad se accipiat. Et hoc tertium obtinuit. Nam tribus mensibus antequam urbs capteretur, vitâ functus est. (Corn. à Lap.)

PRECIPICE IN PACE RECIPIT SPIRITUM MEUM, ut tranquillo et felici exitu ex hac vita recedam, atque in locum pacis me angeli excipientes, admittant in societatem beatorum, procul à suppliciis, quæ impulsi para sunt. Sancti homines morte optant, ut è malo hujus vita eripiantur, sed rogant tranquillo, non inquieto animo, non cupiditate sollicito : *Non est iustum homini justo optare mortem, quando amarissima est vita,* ait S. Augustinus. Orationem hanc Tobiae recitant verbis paulò alias editio Romana, et vetus Latina versio. En aliquid, quod in nostra Vulgata non legitur : *Præcipe absolvi me de necessitate jam in alterum locum: ne avertas faciem tuam à me: praestat enim me mori, quām audire tota inproperia, et tota mala perfere.* (Calmet.)

Queritur occasione horum verborum, quibus Tobias mori precatur, cum postea adhuc virerit annis quadragesiâ duobus, quomodo in fine hijs eiusdem capituli dicatur oratio eius exaudita. Resp. : Exauditus est Tobias, non quia id quod petivit ei presstitum est, sed quia aliquid melius ei à Deo concessum, ut etiam visum reciperet. Vel potius, exauditus est, quia non petit absolute mori, sed addidit : *Secundum voluntatem tuam fac mecum. Disjunctiva ergo ejus fuit oratio, sicut et Sara : Puto, Domine, ut de vinculo inproperia hujus absoluas me, ad certe despicer terram eripas. Disjunctiva autem veritas, etiam in unis tantum partibus veritate, præstatur.* (Estius.)

(1) EADEM ITAQUE DIE CONTIGIT, UT SARA. Nota hic miram Dei erga suos fideles providentiam. Combinavit enim calumniam Tobiae cum calunniam Saræ, ac orationem et compunctionem Tobiae cum oratione et compunctione Saræ, ut utrumque consolaretur per mutuum conjugium. Et hoc significat ita, quod futurum futurum conjugij narrationem. Hoc est quod ait Salomon Prov. 19, 14 : *Domus et diuina dantur à parentibus; à Domino autem propriè uxori prædantur.*

Similia sunt in vita sanctorum. Joannes Moschus in Prato spirituali c. 201, narrat filium eiusdem Constantiopolitani viri clarissimi, qui omnia erogarat in pauperes, ac moriens non nisi Christum filio curatore reliquerat, cùm filius jam depauperatus templum ingressus, devote Deum invocaret, vi suu à Patricio quodam ditissimo, qui pro hæsi pietate filium suum cum ampliâ deo illi despontit. (Corn. à Lap.)

EADEM DIE CONTIGIT, UT SARA FILIA RAGELIS IN RAGES CIVITATE MENDOSAM, procul increpatione unius ex ancillis patris sui offendenter. In Græco Saræ morari dicitur Ecbatanis in Media, et ancillas patris filie dura exproboratione,

Medorum et Persarum. Et addit ibidem Hebreus, iter esse duorum dierum ab urbe Ecbatani usque Rages; et hanc quidem in monte, illam in planicie sitam esse. Ideo docet Casta-

Vetus Latina versio, et Hebreus Munsteri legunt pariter *Ecbatani*. E narrationis serie discimus, Raguelum patrem Saræ in Rages non concedisse, cum Tobias junior in domum Ragueli perveniens, Raphaelum miserit ad Gabelum in Rages. Porro Rages in Hebreo urbs est, in montibus sita, bidui itiere ab Ecbatani, quis in agro jaceat, ac propriis admovenda sunt Ninivem, quam Rages, cum Tobias Niniuum iure Ecbatani pertinaverit. Athenaeus libro 10 tradit, reges Persidis astemate agere Ecbatani; et libro 13 reges Parthonum ver in Rages exigere. Narrat Diodorus Siculus, Antigonum in Medianum reducem, niemalem stationem habuisse in pago proprie Ecbatana, urbem regionis metropolim; copias vero sua distribuisse per totam satrapiam Ecbatanae, ac præserium in prefecturam quam *Rages* appellant. Itaque Rages ab Ecbatani longius removenda non videtur. Sed contrarius videtur Arrianus libro 5: fort enim, Alexandrum Magnum cum exercitu Ecbatani moventem, atque incredibili celeritate relegentes vestigia Darii, pervenire tamen non potuisse in Rages, nisi post undecim itineris dies, tria milia et trecenta stadia enumerum, nempe passum 507500 circiter. Addit, Reges diei itinere à Porta Capis abesse. Ferunt, Ecbatana eadem fuisse urbem, que hodie *Tauris* dicitur; jacet haec in lineare vallis, et ad radices montis Oronitis, vel Barontis, in quo ruderâ plurius veterum adiutoriorum supersunt. Legitur inferius, v. 8, *Rages, que posita est in monte Ecbatani.* (Calmet.)

Sara, in *Rages* fuisse dicitur. Sed Medina lib. de rectâ Fide cap. 14, et ali, legendum existimant, in *Ecbatani*. Nihilominus tamen legi potest *Rages*, quod Ecbatana etiam *Raga* vocentur in Graeci omnibus cap. 6, vers. 9. Et in Hebreorum altera *Râgion aut. Râgian*, ubi in altero rursum Ecbatana, eodem cap. 6 legimus, ut satis appareat, Rhage, aut *Rhagorum* nomen Ecbatani etiam tribui. Atque id confirmatur ex profanis etiam scriptoribus. Cum enim isti scribant, solitum Persarorum regem Ecbatani astemate transigere. Xenophon lib. 8 Cyrop. lib. 3, *ἀναζόεις*; Elianus lib. de Animalibus cap. 15, Curtius lib. 5, Strabo lib. 15, hoc ipsum relert Atheneus lib. 5, *τὰ Ράγια*; cum tamen lib. 12, aperte etiam dixerit, etiam *Raga* vicina esset Ecbatana, ut ait, lib. 19, Diodorus; et Stephanus tradit, Ecbatana esse magnam Media partem; factique Asia tabula 5, *Raganam*, Media regionem Ptolemaeus, Vocantur a Stephano Agbatona, ab Osthone Frising. lib. 7, Hani, hominem Achatane Esbahan, ut in Synonymis nomine Ortelius; a Pirkamerio in cap. 2, l. 1, 6 Geogr. Ptolemei, Europa. De his Urbis magnitudine Judith, 1, ubi et eorum minime opinio, quod Taurum autem, Ferunt et Ecbatana in Syria, et quibus lib. 5, cap. 29, Plinius, Josephus in vita, Herodotus lib. 5. (Scritorius.)

lia apud Ortelium. Vide etiam Diodorum, et Ptolomeum.

VERS. 8. — DÉMONIUM, GRÆC., pessimum dæmonium, nomine Asmodæus (1), ab eis, id est, ignis, et medai, id est, regni Medic, quia toto illo regno ignem libidinis excitabat. Hebreæ additor: *Melech hasschedimid*, id est, rex prædonum, seu dæmoniorum; nam dæmones in Scripturis prædones vocantur. Nomen autem sortiuntur in hoc mundo, vel à locis in quibus grassantur, vel à virtutis ad quæ potissimum impellunt. A locis vocanturque, aerei, terreni, aquæ, septentrionales, australis, persici, ariæ, tenebriores, soror dæmones

(1) Impinguæ videtur *Vulgata*, dæmonem hunc intercessisse omnes qui ad Saræ jure mariæ accedebant; sed Græci et Hebreus legunt, neccesse illos, anteponit accederent, dum in nuptiale cubicularia ingrediebantur. Vide cap. 6, 14, in *Græco*. (Calmet.)

Jamais les Juifs, dit Voltaire, n'avaient entendu parler d'un aucun diable, ni d'un aucun démon; ils avaient été imaginés en Perse.... C'est la première fois qu'un ange est nommé dans l'Écriture. Voltaire vient de nous dire que le livre de Tobie a été fait, selon les savants, *neuf cents ans après la dispersion*. La première dispersion ou transplantation est celle où Théogapalasar enleva une partie des dix tribus. Or, elle est postérieure à l'an 735 ayant notre ère, puisque cette année-là est la première de Phasée, roi d'Israël, sous le règne duquel cette première déportation arriva. De là il suit évidemment que, selon le critique et ses savants, le livre de Tobie n'a été écrit au plus tôt qu'en l'an de 150 de notre ère, et conséquemment que ce n'est au plus tôt qu'en cette année qu'il a entendu parler, chez les Juifs, d'anges, de diables, de démons. Nous pourrions, pour confondre l'auteur d'une proposition si absurde, lui citer Philon, Josèphe, les évangélistes et les autres écrivains du nouveau Testament, qui sont tous antérieurs à l'époque qu'il assigne au livre de Tobie, et qui tous parlent fréquemment d'anges et de démons, et les livres des Machabées, et Daniel, et les livres des Rois, et les psaumes de David, et le livre de Job, et enfin le Pentateuque, etc., nous nous contenterons d'opposer lui-même à lui-même, et de lui rappeler ce qu'il a écrit, que les pharisiens admettaient la métamorphose, et que c'est sur cette doctrine qu'ils établirent que les esprits malins, les âmes des diables pouvoient entrer dans le corps des hommes. Ces pharisiens formaient, suivant le critique, un corps redoutable du temps de Jean l'Evangélique, dont le règne commence en l'an 150 ayant notre ère; supposant maintenant, crédules discipulus de l'incredibile : à 155 ajoutez 150 de notre ère, vous trouverez 285 ans; par conséquent on connaîtchez les Juifs sous des anges et des diables, de propre aveu de votre maître en incrédible, 285 ans avant l'époque qu'il a donnée à la composition du livre de Tobie, quoique, selon lui, ce soit ce livre qui, le premier, a instruit les Juifs. (Ducot.)

seu sepulcrales, etc., ut videre est apud Rhodium, Scaligerum, Cantipratianum et alios. Si nos hic a regno *Medorum*, et totâ vienâ ubi dominabatur, dictus es *Asmodæus*, Sic S. Hieron. Rupert. et Cassian. putat illum *Persarum* principem cuius meminit Dan. c. 10, fuisse vel hunc vel huic *Asmodæo* similiem principem diabolorum. A virtus vero vocantur spiritus vel etiam reges superbiae, xenodoxie, aedie, iræ, philargyra, gastrimargie, fornicationis, etc., ut fusæ docet idem Cassianus coll. 8, c. 15. Unde hic *Asmodæus* dicti poterat rex omnium eorum dæmonum qui toto regno *Medorum* totâ vienâ vel etiam omnium qui ut per universum orbem terrarum (ut vuln. S. Bernardus serm. 39 in Cant.), homines ad libidinem inflammat. Possetque etiam modo quivis dæmon princeps hujuscemodi in quoque regione orbis, verbi gratia, in Italia, Gallia, Hispania, Germania, non incongrue vocari *Asmodæus*: sicut quis tyrannus jam Nero vocatur *Phalaris*. Porro principis seu regis istius currum triumphalem describit idem Bernardus ibid. in hunc modum: « Luxuria curru quadrigâ vorbit vitorum, glorie ventris, libidine tactuum, molitiae vestium, oii stuporis resolutione. Trahit equis duabus, prosperitate vita, et rurum abundantiâ. Et qui his incident duo, ignaviae torpor, et infida securitas, illi calcaria non habent, neque flagella; sed pro his utuntur pavlo ptilone, ad faciem umbram, et flabello ad ventum excitandum. » A tali principe, tali curru, missus est ille dæmon Cypriani magi ad Justinianum, et alter, de quo in vita B. Basilii; et alius, de quo S. Antonius, ut est apud Athanasium, et Nazianzenum, orat. 48, et alii. (1)

(1) VERS. 9. — *INTERFECTRIX VIORUM TUONUM.* Græcus: *Suffocans viros. Ecce septem habuisti;* et *utiuus eorum non es nominata. Quid nos flagellas?* Si mortui sunt, vade cum eis; non videamus tamum filium, vel filium in secundum. Hebreus verbis quidem magnopere discrepat, sensu lere idem sonat. Ex hoc textu discere videatur, viris hisce fauces vel elisse, vel præclausisse dæmonem; raptos à dæmoni crediti Beda Venerabilis, in hoc caput. (Calmet.)

VERS. 10. — *PERREXIS IN SUPERIUS CUBICULUM DOMUS SUÆ, ut oraret.* Græcus et Hebreus Fagi legunt: *Hæc audiens, tristata est valde, ut morore et desperatione suffocaretur, vel ut ipsa se suffocare cuperet; et dixit: Una quidem sum patri meo; si fecero hoc, opprobrium erit ei, et senectutem ejus delucam cum dolore ad infernum.* Criminis utique gravissimi culpam Sarah habuisset, siquidem consilium cepisset laqueo sibi vitam precidendi, quod ab ejus mente

non avertisset nisi timor opprobrii in familiam, et doloris in patre futuri. Accipienda hæc sunt tanquam glossema textui additum ab Iudeo, legum culices parum perito. Animadversum est alius à nobis, quam perniciose laxaque opiniones insederint Judæis de nece sibi sponte illata. Optimam Saræ habitudinem, reclamque ac sinceram mentem demonstrat narrationis series, quæ Saræ preces à Deo excepit exhibentur. Sancti qui peri potuisse, ut justitiae et veritatis auctor falsas ejusmodi opiniones et linguis ateo animi et violentas habitudines probarunt? (Calmet.)

ET TRIBUS DIESIB ET TRIBUS NOCTIBUS NON MANDAVIT NEQUE BIET. An propriè loci dictum, an synecdochice, scitulam evangeliū Math. 12, quod illius hominis erit in corde terra tribus diebus et tribus noctibus, et sicut Esther à præcipitū Judæis ne comedant et ne libant tribus diebus et tribus noctibus? Et quidem apparet sic intelligendum, quia sequitur quod tertia die, scilicet expleto jejuniu, post orationem benedixit Dominum, sicut Christus tertia die resurrexit, et sicut Esther die tertii, nempe expleto jejuniu, induit rebus vestimentis adit regem. (Estius.)

Quaritur an rectè mortem orârint Tobias et Sara. — Resp.: Videatur nimis corum ex sermonis, verborumque contumelias tristitia, præsertim, quod ad suspendum usque Sara, ut Græcus textus ait, moreretur, adeo ut de præfondâ seipsò cogitaret, set ut Hebreorum alter ait, ut quereret, aut cuperet seipsò strangulare. Adverteamus tria: primum, tantum esse nonnullum malorum concurredit, ut sanctus hominibus afferat mortis, quasi minoris mali, desiderium, quod appellatum inferiorum simpliciter, quod supererat verò, cum conditione, si Deo placaret. Sic Moyses Exod. 32; Elias 3 Regum 49; Job cap. 5, vers. 15: *Elegit suspendum anima mea, et mortem ossa mea;* et diu Paulus 2 Corinth. 1: *Supra mortem gravali sumus supra virtutem, ita ut toderet nos etiam vivere.* Alterum, quod desiderare licet, hoc idem, eidem cum conditione, à Deo petere fas, ut jetiam charissime prudenterisque facebat apud Possidonium cap. 29 divus Augustinus. Cum enim ab hereticorum exercitu ipsius urbis ob sideretur: « Noveritis, aiebat, me hoc tempore nostræ calamitatis, id Deum rogare, ut aut hanc clavitatem ab hostiis circumdatam liberare dignetur, aut, si alius ei videatur, eus servos ad perfervendam suam voluntatem, fortes faciat, aut certe, ut me de hoc sculo ad se recipiat. » Vide Ecclesiasticum c. 50, vers. 17, etc., 40, vers. 29; Plinius cap. prim. lib. 26; Espenciam post. S. Chrysostomum dissidentes. Tertium: Magna et multa Tobie Saraque mala obvenierat, sive quod se illa spectuerat, sive quod personas, tempus, aliasque circumstantias. Mortem igitur ambo, sed moderatione, quam dixi, adhibiti, precebatur. Id est enim sibi ipsi manus nenter afferat; ut Deum rem totam uterque refert; unam ejus voluntatem sibi et viventi et moriendo normam constituit. Neque Sara et insania processit, ut vel interiori voluntate in suspendum consentiret, vel ipsum idem deliberatè quereret, prout etiam negat sanctus Job, sed tantummodo, ad hoc quæ-

rendum et cogitandum pulsabat animum ejus tristitiae gravitas et magnitudo; ei tamen tentationis recta ejus ratio. Nam cum alia, tunc haec ipsa, quae in Graeco scribuntur, secum locuta est: *Unica patri meo sum, illud si faciam, ipsi deducet semperterram erit, et presentissima mortis occasio, quia ejus senectutem cum morore ad inferos deducat, id est, ad mortem seu seculum, ut cap. 6, versu. 7, et in Hebreo dicit ipsa: Si tibi bona viam, si ingressum judicium a conspectu tuo, si notueris, me interducere. Sed notanda de his qui in rerum aspiratiu[m] mortem preceri solent. D. Augustini oratio de verbis Domini, sermoni 17: Nonne et audimus et videmus homines, in aliquibus tribulationibus et angustiis, et conficitibus, et agriordinibus dum sunt constituti, et vident se laborare, nihil aliud dicere, nisi: Deus mitte mihi mortem, accelerare dies meos. Et quando venit agredito, curritur, adducuntur medici, solidi et munera primituntur. Dicit tibi ipsa mors: Ecce adsum, quam pauci ante te Mordum petebas. Quid me modo fugere vis? Inventi te talarem, et miserere vite amatorem, cuiusmodi erat et veteribus qui dicebat:*

*Serpe propter mortem, mortem quoque deprecor
idem.*

Sanè apud S. Cyprianum lib. de Mortalitate cap. 7, tales increpat angelorum quidam dicens: *Pati timeris, exire non vultis, quid faciam vobis?* (Serapis.)

Vers. 12. — FACTUM EST TERTIA DIL COMPLETUS ORATIONEM. Grecus: *Et oravit ad fenestrarum cubiculi, pro more Judeorum regione sua absentem, qui ore ad Hierosolymam verso, et in fenestra, si domi sint, orant, Daniel: Fenestrarum apertis in canaculo suo contra Jerusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua. Solebant etiam in edidimissimā sediū parte oreare, ita enim factum à Daniele, Iuditha, Apostolis, primitus fideliibus ex Iudeis, SS. Petro et Paulo, legimus, ut in superiori cubiculi precibus exercerent.*

Quod hic legit Vulgata, Sarah orationem suam clausisse in verbis: *Benedictum est nomen tuum, Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fuisti, misericordiam facies, etc., deest in Graeco et in Hebreo, in quibus vicissim legitur: Et dixi: Pati timeris, exire non vultis, quid faciam vobis? Domine Deus mens, et benedictum nomen tuum sanctum, et honoratum in secula. Benedic te omnia opera tua in seculum. Hebreus Fagi Graeco plurimum congruit; sed textus Munsteri habet: Clamans ante conspectum Domini vocem anara, ait: Domine Deus, tu delidisti me parentibus meis, qui jam sunt sexio confecti, et venerant in dies, et misisti contra maritos, qui me accepserunt, principem demonorum, sicutidem tu es Deus cunctorum spirituum et omnium demoniorum; tu es formator omnium creaturarum, atque in manu tua sunt cuncta malorum spirituum genera, qui inveniuntur in mundo. Nunc ergo, Domine, si bonum tibi vnam fuisti, ut deducam senectutem parentum meorum cum morore in foream, interficiendo me, interfice, etc. Nec in Graeco nec in Hebreo quidquam de productis tribus diebus noctibusque à Sarà inediā, nec de tertia illa die, quā orationem suam verbis superiorib[us] recitatis absoluit, inauiuunt, Sarah vix ingressam in cubicu-*

lum resolutam esse in preces, statimque vali compotem facias fuisse. (Calmet.)

Saræ precatio complectitur primi proemii laudationis divinae: nam, ut ait S. Ambrosius cap. 2 Inst. virgo, bona oratio, quæ ordinem servat, ut primò à divinis inchoamus laudibus. Sic enim eam apud hominem agimus, benevolum volumnus judicem facere; quanto magis, cùm Dominum nostrum preciamur! Primo ergo immolamus & Deo sacrificium laudes. A priori hæc verba: *Benedictum nomen tuum, Deus patrum nostrorum, copiosiora in Graeco sunt, sic: Benedictum es, Domine Deus noster, et benedictum nomen tuum sanctum et gloriosum in secula. Benedic te omnia opera tua in seculum. Posteriora vero hæc: Qui cum iratus fuisti, misericordiam facies, et quæ ad versum usque 14 sequuntur, ab eodem quidem Graeco absunt, pulchram tamen instituta: Jamponi laudationis causa ostendunt, admirabilem Dei scilicet, in ira remittendam, misericordia prastandarda, peccatis ignorandis, clementiam. Quocirca et cap. 2 Eclesiasticus: Pius, ait, et misericors es Deus, et remittit in die tribulationis peccata. Rursumque cap. 5: In die tribulationis memorabiliter tu Domine, et sis in serena glacie, soleretur peccata tua. Peccatum vero ei sit propriæ culpam, non raro tamen in Scripturis vel penam, quæ ipsi debet, veleasam etiam significat, ut Zachiarius ultimo, vers. 19: *Hoc erit peccatum, Egypti, et hoc peccatum omnium gentium,* id est, pro peccato pena, seu, ut paulo ante ibidem vers. 12 et 18, *plaga et ruina. Threnorum cap. 4: Completa est iniuncta tua, filia Sion, id est, pro iniuncta pena, ideoque additur: Non addet ultra Dominus, ne transigatur te.* Ad Romanos 7: *Lex peccatum est?* id est, peccati causa, et responderetur: *Absit. Deus ergo in tempore tribulationis dimitti peccata, id est, culpas earum quæ ponas tanDEM tarsas quam temporales, sed certis tamen hominibus, et certo quadam modo. Alioquin, quam variis variis calamitatibus divinxerant, neque sursum idcirco criminum veniam consequantur? Dimittit sane peccata Deus, sed *h[ab]et*, s[ic] Sarà, qui invocat te. At rursum invocavit illum non pauci, neque iis, vel culpe vel penam condonant, ut fuit Antiochus I Machab. 6, lib. 2, cap. 9, et ille de quibus Proverb. 4, vers. 28: *Tunc invocabitis me, et non exaudiam, manu consurgent, et non inventent me;* deinde 6, de quibus Isaías 4, v. 15: *Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis;* et cuiusmodi olim erat sacraficia nomadis, alioque ceremonie, hodie sacramenta nostra. Qui si invocaverint, ita deo peccatorum venia est, quidem in tempore tribulationis maxime, quia hæc visa moderata patienterque tolerat, satisfactionis vim quamdam obinet, pulchritudine per invocationem illam accedit et immunitur. Unde in graduum Cantico propheta regius Psalm. 119: *Ad Dominum cum tribularger clamavi, et exaudiuit me.** (Serapis.)*

(Calmet.)

(2) Notandum contra humani arbitrii liberatem nullum hinc telum vibrari. Quid, eis dieis perspicuum, addo tamen conditionem Dei vocari, non cuiusmodi in nobis est, sollicitum nutantemque de re quâpiam, agentia inquisitionem, sed id, quo inquisitio ista peruenire tandem cupit, iudicium et decretum, id vero rursum spectular ut in Deo ipso

VERS. 17. — NUNQUAM MISCI ME CUM LUDEN-TES (1), puta lascivè, sicut Exodi 32, et 1 Cor. 10, ludere usurparu.

Vers. 19. — AUT EGO INDIGNA FUI ILLIS, septem viris ab Asmodeo strangulatis. Hos verisimile est fuisse, si non palam, occultè saltem impios, quibus noluit Deus Sarah conubio jungi. Certum ex c. 6, v. 17, extraordinaria levitate a lascivâ protervâ, repente sua mortis causam dedisse. Sed Sara, dissimilans illorum vitia, quæ era humilitate et modestia, culpam omnem clavis illorum in se unam coniugi permittit. Orat tamen Deum ut, si placuerit illi, more liberari possit à molestis improprietatis, quibus ab ancilia quotidie infestabatur et idem etiam supra orat Tobias. Neque in hoc est peccatum, cum prudenter licet mortem, tantum minus malum desiderare, etiam simpliciter quodam appetitum inferiore; quod superiore, salem cum conditione, ut dixi, si Deo sic plueretur. Sic feci Moyses Exodi 32, Job. c. 3, et Elias Reg. 49, et Paulus 2 Cor. 1, et de S. Augustino idem narrat Possidonus, et de aliis. Porro quid hic de Sarâ additur in Graeco, ipsam ad suspendum usque tristam fuisse, adeo ut queratur se ipsam strangulare, ut in Hebreo, non deliberare ipsa, sed inadvertenter factum fuit. Quod vel inde patet, quod mox ut advertit, corixerit hanc anime impudentem et primum motum, dicens: *Unica patri mea sum; illud si faciam, deducet illi sempiternam erit, et presentissimam mortis ejus occasio.*

Vers. 16. — TE SGIS, DOMINE, QUA NUNQUAM CONCUPIVI VIRUM. In Graeco fuisse: *Tu cognoscis, Domine, quia mundu sun ab omni peccato viri, neq[ue] pollui nomen meum, neq[ue] nomen patris mei in terrâ capitulatis mea. Undignita sun patris meo, et non esti puer, qui neque existens ei filius, ut conservem me et uxorem; iam perierunt multa septem. Ut quid nihil rivere? et si non videtur tibi intercessio mea, precipie respicere in me, et non ultra audi me impropterum. Utere Hebreus, et vetus Latina versio parla legendum cum Syriae, que nunquam à Graeco reddit, et à v. 16 usque ad 24, nihil habent eorum que in Vulgata.* (Calmet.)

(1) Cum ille scilicet qui student solatice, in dieis, choreis; haec enim omnia exprimit verbum tundere.

(2) Notandum contra humani arbitrii liberatem nullum hinc telum vibrari. Quid, eis dieis perspicuum, addo tamen conditionem Dei vocari, non cuiusmodi in nobis est, sollicitum nutantemque de re quâpiam, agentia inquisitionem, sed id, quo inquisitio ista peruenire tandem cupit, iudicium et decretum, id vero rursum spectular ut in Deo ipso

est, vel pro rebus ipsis, de quibus consilium est, quod objective vel terminative consilium vocant. De priori satis constat non loqui Sarah, cùm eo modo consilium sit ipsem Deum, quem in nostrâ potestate non esse s[ic] illa dicret, quorsum, queso, diceret? sed posterius consilium vel universæ, prout universi totius ordinum rerumque omnium gubernetur, etiam complectitur, vel singulatum pro singulis rebus acipi potest. Licit enim hæc in toto universo ordine comprehendantur, alter tamen spectantur singula, quasi à magno illo corpore avulsi, alter prout in eo toto sunt, rursusque quæ istiusmodi res aut sub actiones nostras evadunt, aut non. Sara igitur Dei consilium vocat res ipsas à Dei decretis, partim universæ sumptus, partim singulatum eas, quæ sub actiones nostras hanc vestient, ut viros illos è medio tam repente sublatos esse, ignorantem cupiunt reservari, idque ad majorum Dei gloriam, cuius tamen modum ipsa nondum videat. Sic enim et Ecclesiastes cap. 8, v. 4: *Sermo Dei potestate plenus est; nec dicere ei quisquam potest: Quare sic actis?* Cum ergo dividitur quisipsum: *Non est in hominis potestate Dei consilium;* ut quidquid agimus, est Dei consilium: ergo nihil, quod agimus, est in hominis potestate, respondetis in propositione consilium acceptandum, non universaliter, nisi loquantur dialectici, sed, ut exposuit, universæ et singulatim, pro iis rebus in quas nostra non porrigitur actio, coquendo assumptio nem esse falsam. Quin vero arbitrio nostri libertatis non modo hic non minatur, sed inuitus potius. Dium enim ait Sara, non esse in hominis potestate Dei consilium, nonne subindicat in hominis potestate, hominis consilium? quod intentio, ut annat, dignus indicat Ecclesiast. c. 15, v. 44: *Deus ab initio cognitus hominem, et reliqui libens manu consilium sui.* De quo loco adversus Calvinum lib. 2 Inst. cap. 5, § 18, ita libro de Gratia et libero Arbitrio c. 2 D. Augustinus: *Ecce apertissime videamus expressum liberum humana voluntatis arbitrium.*

Magna et manifesta divina bonitas, quam dicta cortæ nobis, in afflictis etiam rebus, praestari creditum, declaratur duplicitate: primè ex fine, ob quem bonus interdum viris acerba quedam imminuit Deus, cumque breviter triplicem Sara ostendit, ut scilicet illi probeatur, quemadmodum Sapientia 5, vers. 6. Joh. 23, vers. 10, deinde tribulatur, seu molestia quâpiam exigentur, et è quadam veluti torpore ac veterino excelluntur, postremq[ue] ut corrumpantur, et onus insigne quoddam exinde commandum referant, primi quidem coronam, ut etiam dixit S. Jacobus 1, v. 12: *Beatus vir qui suffert temptationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vita, quam reprobasti Deus illi gentilium se.* Et sic 2 Timoth. 2, vers. 5, cap. 4, 8, 2 Pet. 4, 6. Apocalyps. 2, 10, cap. 5, 11, Rom. 5, 4. Secundi vero liberatorem adipiscuntur, seu veram libertatem, dum varius ipsum peccatorum ansa, quæ bona corporis velutudo et pulchritudo, rerum affluentia et secura quædam quies afferit, subducentur: *Qui enim facti peccatum, servus est peccati, Joan. 8, 34. Sed et cum divina bonitatis ita visum, ab omnium etiam mundi hojus malorum servitute liberantur in preceptione Saræ*

VERS. 25. — ANGELUS RAPHAEL, (1) à Rapha,
id est, curare, mederi; et Et, id est, Deus,
q. d.: Deus curans, vel medicina Dei. Unde
in Hebreo additur, fuisse *principis curatioribus*
prepositus, sive præses sanitatum. Hunc prin-

clausula est v. 25 : *Sit nomen tuum, Deus Israel, benedicendum in secula.* Non est ea clausula
in Graeco et Hebreo. Cum enim longa tridua-
na precatio ista fuerit, alias aquæ alia ex ea
particularis excerpit Chaldaeus, Latinus, He-
breus et Graecus. (Serarius.)

VERS. 24. — IN ILLO TEMPORE EXAUDITAE SUNT
PRAECEPS AMBORUM IN CONSEPUTI GLORIE SUMMI
DEI. GREGORIUS : *Exauditus est deprecatio utra-
rumque coram gloriam magni Raphaelis, et missa
est ad sanandum duos.* (Clement.)

(1) MISSUS EST ANGELUS DOMINI SANCTUS RA-
PHAELE GREGORIUS ET HEbreus Fagi : *Missus est
ad sanandum duos, ipsius Tobias desquamare
albogines, et Sarah filium Baguel dare Tobias
filio Tobiae uxorem, et libare Asmodaeum multum
damnum; quoniam ad Tobiam pertinet heredi-
tate em (utpote inter necessarios maximè
propinquum). In eodem tempore revertens To-
bias introit in domum suam, et Sarah filia Ra-
phael descendit de superiori cubiculo suo.*

Angelus Raphael presidebat curatioribus
divino miraculo paracelsi, appellaturque in
Hebreo præses sanitatum. Nomen Raphael He-
breus.

CAPUT IV.

1. Igitur cum Tobias putaret orationem
suam exaudiri ut mori potuisset; vocavit
ad se Tobias filium suum,

2. Dixitque ei : Audi, fili mi, verba oris
mei, et ea in corde tuo quasi fundamen-
tum construe.

3. Cum accepiterit Deus animam meam,
corpus meum sepeli : et honorem habebis
matri tua omnibus diebus vita ejus.

4. Memor enim esse debes quæ et
quanta pericula passa sit propter te in
utero suo.

5. Cum autem et ipsa compleverit tem-
pus vita sue, sepelies eam circa me.

6. Omnibus autem diebus vita tua in
mente habeto Deum, et cave ne aliquando
peccato consentias, et prætermittas præ-
cepta Domini Dei nostri.

7. Ex substantia tua fac eleemosynam,
et noli avertire faciem tuam ab oculo pa-
pere : ita enim fit, ut nec à te avertatur
facies Domini.

8. Quomodo potueris, ita esto miseri-
cors.

9. Si multum tibi fuerit, abundanter
trahere : si exiguum tibi fuerit, etiam ex-
guum libenter impertiri stude.

cipem celestem opponit Deus tartaro principi
Asmodaeo. Et ipse tamquam patronus invoca-
toris est à medicis et agris. Vide infra, c. 12,
v. 15. Mysticè Raphael est Christus magni con-
sili angelus, qui venit in mundum curatrus
in uroquo sexu genus humanum.

Iraclæ est medicina Dei, vel Deuissanans. Sepè
in Scripturâ Deus medicu ponens sibi tribuit,
ac verissimè auctor quidam antiquus, Ra-
phaelum laudentem inducens, scriptus : *Ego
sum minister curacionis; Deus est auctor sanatio-
ris.* Cum Deus valdecum alieni concessurus
est, ut S. Hieronymus, Raphaëlem mutui,
eius nomine indicat, Deum esse unicum no-
strum medicinum : *Hoc videlicet nominis interpre-
tatione significante, quod Deo sit medicina
vera.* Aliut quidam, ipsum euendum angelum
egò venisse, ut aqua piscina Hierosolyma-
tane moueret, quibus uelutinum restituerecum
ager qui primus sessi illis mergeret. Distin-
guitur titulo archangeli, quod è principibus
choris angelorum esse credetur; inspece de
se testator inferioris, 12, 15, sese Dei solo
inter primores assisteret. Invocari autem non
in mortis modo, utpote coejus ministeri ultra
Deus ad largientem in prodigo valetudinem,
sed ut andicu illeum comeas. Disserunt in-
ferni quanto tibi Hierogli Tobiam ille Tobiam enim
in Reges deduxerit. (Calmet.)

CHAPITRE IV.

1. Tobie croyant donc que Dieu exaucerait
sa priere de pouvoir mourir, appela à lui son
fils Tobie,

2. Et lui dit : Mon fils, écoutez les paroles
de ma bouche, et mettez-les dans votre cœur
comme un fondement solide.

3. Lorsque Dieu aura regu mon âme, ense-
velissez mon corps; et honorez votre mère
tous les jours de sa vie;

4. Car vous ne devrez pas oublier ce qu'elle
a souffert, et à combien de périls elle a été
exposée lorsqu'elle vous portait en son sein.

5. Et quand elle aura aussi elle-même
achevé le temps de sa vie, ensevelissez-la au-
prés de moi.

6. Ayez Dieu dans votre esprit tous les jours
de votre vie, et gardez-vous de consentir ja-
mais à aucun péché, et de violer les préceptes
du Seigneur notre Dieu.

7. Faites l'auumone de votre bien, et ne dé-
tournez votre visage d'aucun pauvre; car de
cette sorte le Seigneur ne détournera point
non plus son visage de vous.

8. Soyez charitable autant que vous le
pourrez.

9. Si vous avez beaucoup de bien, donnez
beaucoup; si vous en avez peu, ayez soin de
donner de bon cœur même ce peu.

10. Præmium enim bonum tibi thesan-
rizes in die necessitatibus :

11. Quoniam eleemosyna ab omni pe-
cato et à morte liberat, et non patietur
animam ire in tenebras.

12. Fiducia magna erit coram summo
Dœoleemosyna, omnibus facientibus eam.

13. Attende tibi, fili mi, ab omni forni-
catione: et præter uxorem tuam, nun-
quam patiaris crimen scire.

14. Superbiam nunquam in tuo sensu,
aut in tuo verbo, dominari permittas:
in ipsa enim initium sumpsit omnis per-
ditio.

15. Quicunque tibi aliquid operatus
fuerit, statim ei mercedem restitué, et
merces mercenarii tui apud te omniud
non remaneat.

16. Quod ab alio offeris fieri tibi, vide
ne tu aliquando alteri facias.

17. Panem tuum cum esurientibus et
egenis comedite, et de vestimentis tuis nu-
dos tege.

18. Panem tuum et vinum tuum super
sepulcrum justi constitue, et noli ex eo
manducare et bibere cum peccatoribus.

19. Consilium semper à sapiente per-
quire.

20. Omni tempore benedie Deum et
pete ab eo ut vias tuas dirigat, et omnia
consilia tua in ipso permaneant.

21. Indico etiam tibi, fili mi, dedisse
me decem talents argenti, dum adhuc in-
fantulus essem, Gabelo, in Rages civitate
Medorum, et chirographum ejus apud me
habeo:

22. Et idcirco perquirre quomodo ad eum
pervenias; et recipias ab eo supra memo-
ratus pondus argenti, et restituas ei chiro-
graphum: uum.

23. Noli timere, fili mi: pauperem qui-
dem vitam gerimus, sed multa bona ha-
bebimus, si timuerimus Deum, et reces-
serimus ab omni peccato, et fecerimus bene.

TRANSLATIO EX GRÆCO.

1. In illa die recordatus est Tobit de argento, quod depositarit apud Gabael in Ragis Medis.
— 2. Et dixit in se ipso : Ego petui mortem; cur non voco Tobiam filium meum, ut ei indicem,
priusquam ego moriar? — 3. Et vocans eum dixit : — Fili, si mortuus fuero, sepeli me, et ne
despicias matrem tuam: honora eam omnibus diebus vita tuæ, et fac quod placitum ei; et ne